

אפרתי גרשון

כינוי: אשד

יליד נובמבר 1921, טרויבורג, גרמניה, פרוסיה המזרחית.
הצטרף לקורס אלחוט ב"ביתן אהרון" ב-1943
צורף לרשת המוסד (גדעוני) ב-1946

ה ע ם נ ה ר י ם ' 0

ובקשר ובתחילת 1943 יצאתי לקורס האלחוט אשר בביתן אהרון. עם חזרתי מהקורס הצטרפתי לבני פורת אשר היה שנה לפני בקורס וכעת שנינו הפעלנו את המכשיר וקיימנו את הקשר עם חדרה והמרכזית בת"א. טלפון עדיין לא היה בקיסריה. כשקם הפלי"ם ב-1943 שימשנו גם אותם ברשת הפלמ"ח, לכן אני יכול לומר שהייתי ראשון הגדעונים עד שהגיעו מבית הספר הימי בחיפה גומרי בית הספר שהתגייסו לפלמ"ח: שלמה רוזן ז"ל - הנסי, יואש צירוף, גד ליפשיץ, ראובן אורן-פופרן, בני מיימון ז"ל. כשהם נכנסו לעבודה וקיימו את הקשר, השתחררתי וגוייסתי מחדש. תחילה החלפתי בחדרה לאחר מכן בתל אביב. באותו זמן חלה משה נבל ז"ל שהיה במרחביה ואני הוועקתי להחליפו. שם רכזתי את כל הצפון. בשבת השחורה נפלה המערכת שהיתה במזרע, קיבלתי על עצמי גם ניהול רשת תמר ממרחביה. יצחק שדה ויגאל אלון עברו אלינו. מרחביה ומזרע לא כל כך רחוקים ובמרחביה פחדו שהאנגלים יגיעו ממרחביה.

בלילה העמסנו את כל הציוד ונסענו בג'יפ דרך השדות לבית החולים עפולה, שם קיבלנו בנין של תלמידות לאחיות והתמקמנו בו. הבנין היה ליד הכביש וממולו היתה הכניסה למחנה צבאי של הלגיונרים. כך היתה לי "שמירה" לגיונרית יום ולילה. הקשר של אבינועם ותמר התנהל כאילו שום דבר לא קרה. גם בקיסריה היה חיפוש וכל הבחורים נלקחו לרפיח. ביקשתי חופשה קצרה לבקר בבית ולראות איך הולך שלטון הבחורות, אך לא קיבלתי עד שפוזר קורס האלחוט בג'זערה.

נתנו לי לקפוץ הביתה אך למרחביה לא חזרתי כי באותו לילה היה שוב החיפוש המפורסם - חיפוש הכלבים וגם אני הגעתי לרפיח. עם שחרורי מרפיח עברתי לתל אביב וריכזתי את תח"ל (תחנת חוץ לארץ) ואת "שושנה" תחנת הספינות" בין 1946-1948.

ספינות המעפילים היו רבות וכמובן גם העבודה והפיצול של שתי תחנות בשני מקומות אמנם לא כל כך מרוחקות, וכך צורפה אלי נעה - תחנת המוסד.

ארנון עבדה עם: יסער - פריס, ליאונרדו - רומא, עופרי - פראג, ברמן - בגדד, רייס - קפריסין. לרייס הקשר היה

נולדתי בנובמבר 1921 בעיירה בשם טרויבורג גרמניה שבפרוסיה המזרחית.

סבי היה החזן בקהילה היהודית. את סבי וסבתי לא הכרתי שמו היה מאיר גרזון, לכן קיבלתי את שמו, אמנם במהופך - גרשון מאיר.

ההורים עברו לעיר הבירה של פרוסיה המזרחית - קיניגסברג ושם גדלתי עד עזבתי את גרמניה במרץ 1938. אבי - אפרים יעקב צ'קנינסקי נולד אי-שם בפרוסיה המזרחית באזור האגמים המזווביים. היה כמו רוב היהודים סוכן של בדי חליפות של גברים. הסתובב עם מכוניתו בכל הארץ וחזר הביתה בדרך כלל ביום חמישי בערב - הוא היה בין שבעה אחים ואחיות.

אמי - ארנה לבית גרזון השניה מבין ששת הילדים. עקרת בית מעולה. הבית שלנו תמיד היה מלא. משפחת גרזון היתה מאד מוסיקלית, כנראה גם ירושה מהסבא, כולם ניגנו ושרו ובדירתו של דוד שלה היתה תזמורת קמרית. היא היתה תמיד עסוקה מאד - חוץ מגידול וחינוך שני הילדים אחי היותר קטן בשנתיים ואנוכי - היו בבית תמיד עוד אח ואחות שלה שגרו איתנו.

ביקרתי בגימנסיה ולאחר מכן בבי"ס תיכון עד 1936. הייתי בתנועת הנוער הבונים, למדתי עברית. בשנת 1936 היה כבר קשה להיות יהודי יחיד בכיתה ובגלל קטטה עם מורה שקילל אותי בגלל היותי יהודי, עזבתי את בית הספר. יש לציין שכל הילדים בכיתה היו מאחורי ואפשר להגיד שהם שמחו שהכיתי את המורה נמרצות. בתחילת 1937 יצאתי להכשרת נוער, עבדנו בחקלאות, טיפחנו חיי חברה, המשכנו ללמוד ולדבר עברית ומשם ב-1938 במרץ עלינו ארצה.

הגענו לחיפה ביום עליית חניתה לקרקע - ולמחרת המשכנו לאיילת השחר, שם היינו שנתיים בחברת נוער ב'. באיילת השחר לא הבינו שהנערים האלה מדברים עברית - כמובן עם ניב ייקי (שתמיד נשאר). עם גמר הכשרת הנוער באיילת השחר, יצאנו לשפיים וכראש השנה 1940 הצטרפנו לשדות ים.

מורס ידעתי עוד מאיילת השחר כי קיימנו את קשר האיתות בפנס בין איילת לכפר גלערי. אני התאהבתי במפתח המורס

קשר ללא מענה, האזנה ושירור חד סיטרי בלבד. עם חיסול המחנות בקפריסין נועה ואנוכי יצאנו ביחד לפראג וכאן מתחילות ההרפתקאות החדשות. נועה נשארה כשבוע בפראג ועברה לפריס ואני הצטרפתי לשלמה-הנסי למשך חצי שנה וגם כן עברתי לפריס. בסיכום - כימאי משדות ים - קיסריה, רציתי להגיע לים אך לא התאפשר לי ונשארת ימאי יבשתי. וכעת כמה סיפורים ובקיצור:

סיפור מחנה הקלט:

ביום אחד בהיר אברהם טנחלזון היה אצלי בזמן העבודה היה צלצול בדלת. לא ברור לי כיצד הם הגיעו ישר לכתובת. אברהם פתח את הדלת והיו שם שני מ"צדיקים ושאלו עלי. בסיכום הם מסרו לו צו שעלי להיות למחרת בבוקר במחנה הקלט בקרית אריה. אמרתי לו אל דאגה הכל יהיה בסדר. למעשה היה לי כרטיס אפור עם שם ומספר חייל אך חשוד בנו שאנו משתמטים כי לא הלכנו במדים. על מנת להסתובב חופשי בת"א היה לנו בלוק תעודות חופש חתומות בחותמת חיל הקשר שכל אחד מילא לעצמו וכך גם אני עשיתי. כדי להגיע חזרה ממחנה הקלט רשמתי: גרשון אפרתי, מס' 31581, חופש עד שעה 10:00. חתמתי אשד והיתה חותמת חיל הקשר. באתי למחנה, היו שם אלפים ותור ארוך מאד רק לעבור את התור היה צריך יומיים. על התור הזה שמר אחד עם אקדח מאזור על הישבן.

אמרתי: זהו האיש. פניתי אליו הראיתי לו את תעודת החופש ואמרתי שאני חייב לחזור לעבודה עד 10:00. טוב: הוא לקח אותי מחוץ לתור ונכנס איתי לצריף. נתקבלתי ע"י פקידה וטענתי שנפלה כאן בוודאי טעות. היא קמה, הלכה לבדוק וחזרה ואמרה: צדקת, סליחה ושחררתי. כל אלה שראוני לבוא להיכנס לצאת ולהגיד שלום התפלאו "איזה מין ממזר זה, בא והולך והם כבר כמה ימים שם. חזרתי לקשר והודעתי לאברמ'ה - אתה רואה הכל בסדר.

סיפור הפספורט והטיסה

בעצם סיפור זה מתחיל עם קבלת פקודה להיכנס למחנה של ח"ק. אני ישבתי כבר על המזוודות וחכייתי להכרות ההפוגה וזה היה כמה ימים לפני זה.

פקודה זו פקודה. הלכתי, עברתי את הפרוצדורה - רישום, בגוד וכו' אך לא היתה להם מטה והתל אביבים נשלחו הביתה. טלפנתי לזיק הודעתי לו על כך ולא חזרתי לשם אך ורק להחזרת הציד.

ובכן כמה ימים לאחר מכן, הוכרזה ההפוגה והודיעו לי להתייצב במשרד התובלה של חיל האוויר, זכור לי - דיזנגוף 16. התייצבתי ופקידה חיילת צעירה שאלה אותי מי אתה? עניתי - לא יודע! נא בדקי בין הפספורטים שיש לך. בדקה ומצאה - אתה יעקב-סלומון דורפמן. קיבלתי פספורט עם השם החדש שלי וכעת הייתי צריך להתרגל לשם הזה.

נפגשתי עם נועה. בחוץ חיכה לנו אוטובוס ובעשר כלילה נסענו לשדה התעופה בעקיר. במסלול עמד אוירון ענק DC 4, ארבעה מנועים וריק לחלוטין. אמרנו - מה נצטרך לעמוד עד פראג? אז הביאו לנו מזרונים שאפשר היה לפחות לשכב, ובשעה 01:00 בערך היתה ההמראה. כשהיינו מעל יוון האוירון התחיל לעשות כל מיני תעלולים. היה כנראה משהו חשוד ואנו על הרצפה התחלנו להתגלגל מצד לצד. תפסנו ידיים כי ביחד מתגלגלים פחות וגם בכל זאת יותר משעשע. לפנות בוקר עם הזריחה נכנסנו לתא הטייס וקיבלנו הדרכה אוירית. נחתנו בשדה התעופה ליד פראג, שדה תעופה מנוהל על ידי חיל האוויר שלנו ופקיד צ'כי אחד אשר חתם על הפספורטים והכל O.K. נכנסנו לאוטובוס ונסענו לפראג לבית מלון.

סיפור ה-D.C. 6 והמנדולינה שלי

גרנו כולנו במלון פאלאס. היינו הולכים לצירות כ-10 דקות שם היתה התחנה. הבנין היה מן ארמון עם הרבה חדרים, שער כניסה גדול עם עמוד לרגל המדינה וכו'. התחנה היתה קצת מאחור עם כניסה צדדית, פרודור לא מואר ועל דלת הכניסה לחדר שלט "אין כניסה". החדר עצמו היה די גדול והעבודה נוחה.

צ'כיה היתה כמה חודשים לאחר המהפכה הקומוניסטית, זקוקה לכסף דולרי והיה זה שדה הפעולה העיקרי עבורנו להשגת הנשק שאנו היינו זקוקים לו מאד. דרך אגב גם הערבים פעלו שם מאד. נוסף לכך התקיימו בצ'כיה באותו הזמן קורסים שונים - למשל - הטייסים והצנחנים. יענקל'ה סלומון השליח של הפלמ"ח ארגן באותו זמן את הבריגדה הצ'כית. יהודים צעירים יוצאי החילות הצ'כיים השונים ורצו לעלות ולעזור במלחמת השחרור. בארץ באותו זמן היתה מן מלחמת מפלגות בין מפא"י, אחרות העבודה, השומר הצעיר. נוסף לכך פרקו אז את הפלמ"ח. לפראג הגיעה המשלחת הצבאית בראשותו של דוד רשף ופירקה את הבריגדה הצ'כית ויענקל'ה סלומון קיבל הוראה לחזור הביתה. דרך אגב יענקל'ה אירגן בכל 13 לחודש כמנהג הפלי"ם הרמת כוסית ועל פי רוב היה זה בבית קפה קטן בולגרי שהוא גם ידע לדבר איתם, תזמורת צוענית קטנה. כשאנחנו נכנסנו לשם ושרנו את המנון הפלמ"ח, הם חשבו שזה המנון הלאומי ולאחר מכן כשבאנו הם קיבלו אותנו תמיד עם ההמנון והרגל הלאומי של השולחן.

כפי שכבר ציינתי היה בצ'כיה קורס טייס. הצ'כים שיפצו מטוסי ספיטפייר והחבר'ה התאמנו בהם. היות ובארץ היה חוסר רב במטוסי קרב כאלה הכינו 10 מטוסים לטיסה ישירה לארץ דרך יוגוסלביה. פרקו מהם כל מיני ציוד מיותר ובמקום הוסיפו טנקרים של דלק, וכך יצאה הטיסה לפועל בשני מחזורים - חמישה-חמישה.

לצערנו רק שמונה הגיעו ארצה, היות וזה היה בחורף, נדמה לי תחילת דצמבר והיתה בעיה לעבור את הרי הקרפטים.

הפצים לים על מנת להקל על האוירון. מעל ת"א התחילו גם לירות עליו ולבסוף הם שידרו S.O.S אז האירו את המסלול אך האוירון לא הספיק לעלות למסלול ונחת לתוך הים. הטייסים הוצאו סירת הצלה מגומי, קפצו לסירה אם כל מיני ציוד קטן והגיעו לחוף. בין הבחורים היה גם אלחוטן של חיל האויר שניסו להעבירו ליוגוסלביה אך לא הצליחו ואז הוחלט להחזירו לארץ. אני נתתי לו את המנדולינה שלי כי אמרו לי שמצ'כיה אני לא יכול להוציא דבר (לדעתי זה היה מוגזם). היתה זאת מנדולינה טובה מאד, יקרת ערך כי אז עוד אהבתי לנגן בזמן החופשי. אני כמוכן חשתי שהמנדולינה טבעה יחד עם יתר הציוד שנזרק לים, אך יש לציין את דביקותו למשימה הוא זרק אותה לסירה והביא אותה לחוף.

כשחזרתי כעבור כמעט שנה וכשבאתי למוסד, נאמר לי שיש בחור בכתובת הזו שיש לו משהו בשבילך. הלכתי אליו, הוא מסר לי את המנדולינה שלמה ובסדר. שוחחנו ארוכות גם על כל מה שעבר עליי.

חיל האויר שלח מיד ועדת חקירה לפראג. נחקרתי והוכחתי הכל כפי שהיה. המסקנה שלהם היתה שנהגתי בסדר ואינני אשם בדבר ונציג ח"א הואשם ברשלנות פושעת אך היות והיו בזמן הזה חנינות, הוא זכה בחנינה. ומה הלאה אינני יודע כי בסוף ינואר עברתי לפריס.

בפריס נשארתי עד דצמבר 1949. הייתי צריך לחזור כי הפספורט נגמר ואי אפשר היה להאריך אותו. תזרתי והשתחררתי. ודאי גם על פריס יש לספר סיפורים, אך נדמה לי שמלאתי את המשימה ועל כן סיימתי.

סם פומרניץ המדריך הראשי המתכנן נהרג בטיסה והשני יצא איכשהו בשלום. אנחנו הגרעונים היינו כמוכן אך זרק בצד הפסיבי.

בהמשך הגיע לפראג D.C 6 שהיה צריך לקחת את כל הציוד שפורק. הוא הגיע לקראת חג המולד. הצוות היה רובו אמריקאי ולכל טייס חיתכה נערה. הן היו בוודאי שליחות השלטונות הצ'כיים כי הן ידעו יותר מאשר אנו. על כל פנים הטייסים הודיעו שהאוירון לא תקין, בדקו ומצאו שמנוע אחד לא תקין והוחלט להחליפו. חיפשו וחיפשו ולבסוף הביאו מהארץ מנוע, הרכיבו אותו ונציג חיל האויר בפראג החליט שבפראג לינואר האוירון ימריא. וכאן אני נכנס לתמונה.

אמרתי לנציג ח"א - זה שגעון, אחרי ליל סילווסטר לא תמצא אף טייס. הוא נשאר ברעתו והודיע: מחר, 1.1.49 שעה 07:00 אבוא לאסוף אתכם. אך אני צדקתי. הוא הגיע למלון ולא מצא אף אחד מהטייסים. עד שהתאספו היה בערך צהריים. יצאו לשדה והחליטו קודם טיסת נסיון. ביצעו ויצאו בערך ב-17:30. אני הייתי באותו ערב תורן והיה עלי לבצע את הקשר עם הארץ בשעה 23:00. באתי מוקדם יותר לתחנה ורציתי לדעת מה עם הטיסה אך לא מצאתי שום מברק. טלפנתי למלון של איש ח"א ונמסר לי מצטערים אך מיסטר X אינו נמצא. קיימתי את הקשר ב-ר.ט. אין מה להודיע וחזרתי למלון לישון.

בשעה 01:30-02:00 צילצל הטלפון ואיש ח"א שאל: גרשון, שלחת את המברק? עניתי לו שלא כי לא היה שום מברק וגם צילצלתי אליך למלון. לשאלתי מתי יצאה הטיסה?

הוא ענה חמש וחצי (לא 17:30 או אחה"צ) ותשובתי היתה טוב אם חמש וחצי אזי יש קשר בתשע. אני הייתי כנראה קצת מנומנם ולא שערתי שזה היה אחה"צ ובוזה נגמרה השיחה אתו.

למחרת בבוקר צילצל הנסי והודיע שמצאו פתק מה..... מאחורי השלט "אין כניסה" בפרוודור החשוק שמוכן לא נשלח וכאן התחילו הצרות. האוירון כמוכן הגיע לפנות בוקר לארץ, ביקש רשות נחיתה בשדה רב והיות ולא ידעו עליו והזמן הוא זמן מלחמה, לא נתנו לו לנחות. הוא ניסה בשדה תעופה אחר אך גם שם לא האירו לו את המסלול. בינתיים אזל להם הדלק והם התחילו לזרוק

